

φρουρίου. Ἄλλ' εἰς ἀντίκτυπον ἐπληρούτο ὁ τῆς Κῶ οὐρίζων φρικτῶν οἰμωγῶν σφραγῶν οἰκογενειῶν καὶ παλουκωμάτων ἀνδρῶν καὶ λοιπῶν τρομερῶν ἀνουςιργημάτων.

Τὸ 1811 δὲ συνέθη εἰς τὴν Κῶν φροδωτέρον κακὸν τὸ λεγόμενον Πρῶτον Θανατικὸν τῆς πανώλους διαρκεστάτης ἕως τοῦ 1814 δι' ἧς τὸν φρόδον οἱ Χριστιανοὶ κατέφυγον εἰς τὰς ἐξοχὰς των, ἀπὸ τὰς ὁποίας οἱ τοῦρκοι φοβούμενοι τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, τοὺς ἐξηγάγκασαν, νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς πρώτας των οἰκίας.

Τὸ δὲ 1846 Μαρτ. 17 ἡμέραν Κυριακὴν ἐπιτυνέθη ἐκτάκτως ἐκποροκράτεισι τῆς πυριταποθήκης τοῦ φρουρίου τῆς Κῶ ἐξ ἀπροσεξίας, ἧς ἔνεκεν ἐφονεύθησαν ὑπὲρ τοὺς 28. Τὸ ἔκτακτον φοβερὸν γεγονός τοῦτο ἐπέδρασε τόσον, ὥστε διακείμεναι ἔκτοτε καθιερωμένη ἢ τρομερὰ ἐκεῖνη ἡμέρα ὡς τοπικὴ χρονολογία τῶν κατοίκων «Ἀπὸ τὸ Κάστρον».

Εἰς τι σημειωματάριον τοῦ ὑπεργήρου πιπᾶ Νικολάου Γαμβρόλλη εὐρέθησαν γεγραμμένα τὰ ἐξῆς, ἀναφερόμενα εἰς τὸ Κωφικὸν ἡμερολόγιον τοῦ Πανος Πρωτοσυγκέλλου Φιλήμονος.

«Μετὰ τὴν λειτουργίαν ἔλαβεν ὁ μπίμπασης τὸν νεφέρην, νὰ βγάλλῃ ἓνα καρφί ἀπὸ τὸν χαζινὲ τῆς πυριταποθήκης. Καὶ ἐνῶ τὸ ἔδραζεν, ἔγινε τοιμπυρίδα, καὶ ἐπῆρσ φατιά ὁ τσεπχανές. Ὁ κρότος ἠκούσθη εἰς τὸ Βουδρούμιον καὶ εἰς τὴν Κεφάλον. Ὁ δὲ τοπχανές ἐδοουλιξίς, καὶ ἔδραζε νερόν, καὶ φυτρώνει χόρτον τῶν καθεκλῶν. Εἶχον δὲ γάμον οἱ ὀθωμανοὶ εἰς τὸν Κερμετέν, καὶ αἶφνης ἐταράχθησαν, καὶ διέκοψαν τὴν χαράν. Διότι ἓν παιδίον ἀπ' ἐκεῖ ἐνῶ ἐκάθητο εἰς τὸ λιμάνι, τὸ ἐσήκωσε μιά πέτρα πολὺ ὀψηλά, καὶ ἐφώναζεν ἀλλάχ, ἀλλάχ, ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγη. Ἄλλα δύο παιδιά, ἐνῶ ἐσύναζον πατελίδες ἐπλακώθησαν ἀπὸ τὸν τοῖχον, ὁ ὁποῖος ἐχάλασε πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦτο δὲ τὸ ἓν παιδί τοῦ Ταβινὰ ὁ υἱός. Μία καρπαθιά ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀκροθαλασσιὰ καὶ εἶχεν ἀγκαλισμένον τὸν υἱὸν τῆς, μόλις ἐξεληθόντα ἐκ τοῦ πλινίου, ἐφονεύθη σὺν αὐτῷ ἀπὸ τεμάχιον βράχου, τὸ ὁποῖον ἐξεσφενδονίσθη ἐκ τοῦ Κάστρου. Ἔτερος ὀνόματι Λουκάκιολους Χ". Κωνσταντής, ἐνῶ ἐρρούφα ναργιλὲ διπλοπόδι, ἦλθε μιά πέτρα καὶ τοῦ ἔκοψε τὸ πόδι. Τὴν ἴδιαν τόχην ἔπαθε καὶ ἄλλος, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο πλησίον τῆς πόρτας τοῦ γυαλοῦ. Ἐντὸς δὲ τοῦ κελλίου τοῦ παπαχαῆ (εἰς τὴν αὐλήν τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως), ὄπου σήμερον ἢ σχολὴ τῶν ἀρρένων), ἐκάθητο ἡ μήτηρ τοῦ ὡς ἄνω μνη-



μονευθέντος Π. Νικολάου Μαρματοῦλα (προπάμψι τοῦ συντάκτου τοῦ παρόντος ἡμερολογίου), καὶ αἶφνης ἦλθε μιά πέτρα, ἡ ὁποία εἰσῆλθεν ἀπὸ τὸ παράθυρον, καὶ ἐβλήθη ἀπὸ τὸ ἄλλον, καὶ ἔπεσεν εἰς ἓν δένδρον θαυμακηνέας, καὶ τὸ κατέστρεψεν. Ὅλος ὁ κόσμος εἶπε μετὰ ἀταξίαν μεγάλην εἰς τὰς ἐξοχὰς. Πολλοὶ μῆτρες μετὰ βράβη εἰς τὴν ἀγκαλιάν, καὶ ἄλλοι μετὰ εἶχον πολύτιμον ἔτρεχον νὰ σώσωσιν τὴν ζωὴν των.» Τοῦτου ἔνεκεν ἐγένετο καὶ ἡ ἐξῆς μικρὰ στιχοπλακιά.

«Μιὰν Κυριακὴν πὸ τὸ παρὸν πολοὺν ἡ ἐκκληρίαις, τὸ ὄρημος ὁ μπίμπασης ἄτον τοῖρχανὲν ἐπήγην. Ἔβραλε τοὺς νεφέριδες, ἓνα καρφί νὰ βγάλουν, τσαὶ τὸ καρφί ττακουμακά, κ' οὐλον τὸν κόσμον τταίει. Ἀνθρώποι σκοτωθήκανε, πιδιά ἐπλακώθησαν, Σκοτώθη ὁ Λουκάκιολους, τῆς χώρας τὸ κεφάλι. Σκοτώθη τὸ ὁ Ἀλήχονζας, τῶμορπον παλληκάρι. Σκοτώθη καὶ ἡ Διτυνιώ Σκοτώθη καὶ ἡ Τούλλα, π' ἡ μάνα τῆς τὴν εἶχενα μονιὰν τσαὶ μοναχοῦλαν.»

Ἄλλ' ἀπὸ ἐπανήρχησιν ἀξάνόμενα τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τοῦ 1821, ὑποπευόμεν' οἱ τοῦρκοι τοὺς ραγιαδες, τοὺς ἀπέβαλον πάλιν ἐκ τῶν φρουρίων, ἐξανηγάσαντες ἅμα ὅλους, νὰ φέρωσι μαῦρα φέσια καὶ μαῦρα σκρίκια, ἅτινα ἔκτοτε οἱ πλείστοι τῶν κατοίκων ἔφερον ἔτι ὡς τὰ μόνα ἐντόπια καλύμματά των. Περί ὧν καὶ στιχοπλακιά δ' ἀρχει ἔκτοτε. (Ἴδε εἰς Στιχοπλακιάς).

Καὶ ἀπὸ τότε οἱ μὲν Χριστιανοὶ ἐναπομείναντες κάτοικοι τοῦ φρουρίου Πολήου, ἀπεκδηθέντες οὕτω μετῴκησαν τὰ χωρία νέον Πολήον κ' Ἀσφενδιοῦ. Διοικούμενα ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιχωρίου διοικήσεως τοῦ Πολήου. Τὰ χωρία ταῦτα Πολήον κ' Ἀσφενδιοῦ κατοικηθέντα οὕτως ἔκτοτε κατὰ διαστάσεις, ἀ: καθώρισαν εἰς χωριστὰς συνοικίας, καὶ εἰς ἀ: ἔδωκαν ὄνομα ἀπὸ τὸ πρῶτον ἐπάνωμον τῆς κεντρικωτέρας τοποθεσίας ἐπωνομάσθησαν μετὰ τὰ ἐπικρατέστερα ἐπάνωμα. Διὸ τὰ μὲν χωρίον Ἀσφενδιοῦ ἐπωνομάσθη ἀπὸ τὸ τότε ὄνομα τοῦ ἰδιοκτῆτου τοῦ καλοῦ ἐκείνου τόπου ἐκ τῆς Ἀσπένδου τῆς Ἀσίας Ἀσπενδίου, παραφθαρέντος εἰς τὸ ἐπικρατοῦν Ἀσφενδιοῦ, συγκείμενον οὕτω ἀπὸ τὰς συνοικίας τοῦ Λαγούδη ἢ Λαγουδίου, τῶν Καρωατῶν, τῶν Ἀσωμάτων καὶ τῶν Χαηχούτων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Ἀσφενδιοῦ. Τὸ δὲ χωρίον Πολήον, ἐνῶ καὶ τοῦτο μετῴκηθη ταυτοχρόνως εἰς τρεῖς χωριστὰς συνοικίας Ἀρμυνιοῦ,